

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 237/2023-59

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Ľuboša Szigetiho, zo sudkyne Jany Laššákovej (sudkyňa spravodajkyňa) a sudcu Petra Molnára v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky **Židovskej náboženskej obce Košice**, Zvonárska 5, Košice, IČO 31 304 311, právne zastúpenej Advokátskou kanceláriou Babjak s. r. o., Zvonárska 8, Košice, IČO 54 542 286, v mene ktorej koná advokát JUDr. Martin Babjak, proti uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 6 Cdo 46/2020 z 24. augusta 2022 takto

rozhodol:

1. Uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 6 Cdo 46/2020 z 24. augusta 2022 **bolo porušené** základné právo sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 6 Cdo 46/2020 z 24. augusta 2022 **zrušuje a vec vracia** Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky na ďalšie konanie.
3. Najvyšší súd Slovenskej republiky **je povinný** nahradiť sťažovateľke trovy konania v sume **758,53 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľky do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **nevyhovuje**.

Odôvodnenie:

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 6. decembra 2022 domáha vyslovenia porušenia základných práv podľa čl. 20 ods. 1 a čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej

republiky (ďalej len „ústava“) a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) rozsudkom Krajského súdu v Košiciach (ďalej len „krajský súd“) č. k. 5 Co 310/2018 z 27. augusta 2019 (ďalej aj „rozsudok krajského súdu“) a uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) č. k. 6 Cdo 46/2020 z 24. augusta 2022 (ďalej aj „napadnuté uznesenie“ alebo spolu ďalej aj „napadnuté rozhodnutia“).

Sťažovateľka navrhuje napadnuté rozhodnutia zrušiť a vec vrátiť krajskému súdu na ďalšie konanie.

2. Ústavný súd uznesením č. k. II. ÚS 237/2023 z 10. mája 2023 prijal ústavnú sťažnosť na ďalšie konanie v časti smerujúcej proti namietanému porušeniu označených práv napadnutým uznesením najvyššieho súdu. V časti smerujúcej proti rozsudku krajského súdu ústavný súd sťažnosť odmietol z dôvodu nedostatku právomoci. Uvedeným uznesením zároveň ústavný súd nevyhovел návrhu sťažovateľky na odklad vykonateľnosti rozsudku krajského súdu.

3. Sťažovateľka sa v procesnom postavení žalobkyne domáhala žalobou podanou na Okresnom súde Košice I (ďalej len „okresný súd“) proti mestu Košice (ďalej len „mesto“) vydania nehnuteľností – budovy Domu umenia a k nemu prináležiacich pozemkov (všetky nehnuteľnosti bližšie určené v žalobe). Predmetné nehnuteľnosti prešli do vlastníctva mesta na základe kúpnej zmluvy z roku 1956. Sťažovateľka ako oprávnená osoba podľa zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 282/1993 Z. z. o zmiernení niektorých majetkových krívd spôsobených cirkvám a náboženským spoločnostiam v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 282/1993 Z. z.“) žiadala o vrátenie nehnuteľností prostredníctvom výzvy na vydanie nehnuteľností. Keďže mesto k vydaniu nehnuteľností nepristúpilo, podala na okresnom súde žalobu.

4. Okresný súd vo veci rozhodol v poradí prvým rozsudkom č. k. 19 C 13/1996 z 30. mája 1997 tak, že žalobu zamietol z dôvodu, že výzva sťažovateľky neobsahovala žiadosť o vydanie budovy Domu umenia, ktorý bol postavený v roku 1963, a tiež preto, lebo slúži na účely kultúry, teda ani nie je možné túto budovu vydať. Po podanom odvolaní krajský súd uznesením č. k. 16 Co 494/97 z 26. marca 1998 prvostupňové rozhodnutie zrušil a vrátil vec okresnému súdu na ďalšie konanie. Krajský súd svoje rozhodnutie odôvodnil tým, že z vykonaného dokazovania nevyplýva, že Dom umenia bol postavený v roku 1963, a preto ak sa v konaní preukáže, že došlo iba k zmene stavby, môže byť táto vydaná.

5. V poradí druhým rozsudkom (č. k. 19 C 13/1996 zo 14. novembra 2007) okresný súd rozhodol tak, že žalobe vyhovel. Krajský súd rozsudkom č. k. 5 Co 53/2008 z 8. októbra 2008 rozsudok okresného súdu potvrdil. Následne však najvyšší súd uznesením č. k. 4 Cdo 88/2009 z 31. mája 2010 (ďalej aj „zrušujúce uznesenie najvyššieho súdu“) zrušil potvrdzujúci rozsudok krajského súdu a vec mu vrátil na ďalšie konanie. Krajský súd rovnako zrušil druhý rozsudok okresného súdu a vec mu vrátil na ďalšie konanie. Dôvodom týchto zrušení bolo, že vo veci bolo potrebné (i) najprv vyriešiť otázku aktívnej legitímácie žalobkyne a potom to, (ii) či pôvodná stavba synagógy v dôsledku prestavby nezanikla, resp. či sa ne/zachovala pôvodná povaha stavby, a tiež to, (iii) či sú splnené zákonné podmienky na vydanie veci v zmysle § 7 ods. 1 písm. b) zákona č. 282/1993 Z. z.

6. Okresný súd v poradí tretím rozsudkom č. k. 19 C 13/1996 z 12. januára 2017 (ďalej len „rozsudok okresného súdu“) žalobu zamietol.

Otázku aktívnej legitimácie sťažovateľky v bode 46 odôvodnenia rozsudku okresný súd uzavrel tak, že „V konaní nebolo preukázané kedy a ako zanikla KŽMC ani ako vznikla žalobkyňa, preto je možné prisvedčiť obrane žalovaného, že nebolo v konaní preukázané, že na žalobkyňu prešiel majetok KŽMC. Teda žalobkyňa v konaní jednoznačne nepreukázala svoju aktívnu legitimáciu v konaní...“.

Pokiaľ išlo o to, či kúpna zmluva bola uzatvorená v tiesni, za nápadne nevýhodných podmienok, okresný súd uviedol, že «... má za to, že boli dostatočne spochybnené závery znalca ohľadne hodnoty predmetných nehnuteľností v čase ich predaja a že nebolo v konaní dostatočným spôsobom preukázané, že dojednaná kúpna cena bola v zjavnom nepomere k hodnote veci, a teda že šlo o nápadne nevýhodné podmienky. Navyše, je potrebné poukázať na skutočnosť, že v konaní bolo preukázané, že ŽNO v Košiciach ešte pred uzavretím kúpnej zmluvy sama ponúkla v r. 1948 a opätovne v r. 1955 predmetné nehnuteľnosti „ako dar“ za podmienky, že „obdarovaný“ uhradí jej záväzky na nich sa viažuce a 300.000 Kčs, že počet Židov v Košiciach po vojne rapidne klesol (cca na 1/20), že už nevyužívali predmetné nehnuteľnosti na ich pôvodný účel a z toho možno vyvodit', že vzhľadom na nevyhnutnosť starať sa o udržiavanie predmetných nehnuteľností vlastníctvo uvedených nehnuteľností pre ŽNO sa stalo skôr ťarchou, stratilo preň zmysel a je uveriteľné, že uprednostnila ich „darovanie“ či predaj za cenu nižšiu s tým, že sa zbaví záväzkov s nimi spojených a ešte k tomu niečo vyťaží.».

Vo vzťahu k posúdeniu toho, či predmetom vydania má byť pôvodná vec – synagóga alebo už vec nová – Dom umenia, okresný súd konštatoval, že podľa Občianskeho zákonníka vec v právnom zmysle charakterizuje prvok jej samostatnosti. Základným predpokladom súčasťi veci je, že nemôže byť od hlavnej veci oddelená bez toho, že by sa tým vec ako celok znehodnotila. Znamená to fyzickú neoddeliteľnosť, ale aj funkčné znehodnotenie. Súčasť veci zdieľa, čo sa po právnej stránke týka, osud veci hlavnej. Tak to je aj vtedy, ak sa v dôsledku faktického spojenia stala súčasťou veci taká vec, ktorá bola predtým samostatnou. Na tomto základe okresný súd uviedol: «V danom prípade sa bývalá synagóga stala súčasťou hlavnej veci „Domu umenia“. Ak teda Dom umenia bol vyhlásený ako celok za kultúrnu pamiatku bez ohľadu na používaný názov bužňa, či unifikovaný názor NKP synagóga neznamena to, že si pôvodná synagóga podľa občianskeho zákonníka zachovala svoj pôvodný charakter (modlitebňa).» Okresný súd zároveň zdôraznil, že zmyslom reštitučných právnych predpisov je zmiernenie, nie odstránenie niektorých, teda nie všetkých majetkových krívd. V občianskoprávnej oblasti, akou sú aj reštitučné spory, je potrebné pojem stavby vykladať ako jedinečný výsledok stavebnej činnosti, ktorý je možné podľa jeho technických vlastností individualizovať (Najvyšší súd Českej republiky v sp. zn. 28 Cdo 2794/2010). Vo vzťahu k prístavbe okresný súd uviedol: „... vykonanými stavebnými prácami došlo k spracovaniu veci v právnom slova zmysle, kedy sa z pôvodnej veci – synagógy vytvorila vec iná - Dom umenia, od pôvodnej odlišená vzhľadovo i funkčne, zmenila sa jej podstata, stratila svoj pôvodný stavebno-technický charakter. Došlo k jej zásadnej prestavbe - k zmene podstaty nehnuteľnej veci, a to z hľadiska druhu, obsahu - účelu i rozsahu nehnuteľnosti aj k výmene prvkov dlhodobej životnosti.“ Napokon okresný súd konštatoval, že od roku 1963 Dom umenia tvorí jeden nový architektonický stavebnotechnický a prevádzkový (funkčný) komplex ako jediný ucelený objekt so samostatnou funkciou nielen do vnútra komplexu, ale aj vo vzťahu k okoliu či vonkajším

pomerom. Výstavbou Domu umenia v rámci zásadnej prestavby pôvodná stavba synagógy stratila svoju identitu (charakter stavby) a je iba súčasťou stavby Domu umenia. Podstatným tiež je, že akýmkoľvek zásahom smerujúcim k rozdeleniu či oddeleniu súčasti (bývalého objektu synagógy) od hlavnej veci (Dom umenia) by došlo k znehodnoteniu veci.

7. Sťažovateľka podala proti rozsudku okresného súdu odvolanie, o ktorom rozhodol krajský súd tak, že prvoinštančné rozhodnutie potvrdil. Odvolací súd pripustil, že odôvodnenie rozsudku okresného súdu nezodpovedá úplne požiadavkám vyplývajúcim z § 220 ods. 2 Civilného sporového poriadku (ďalej aj „CSP“) a zásadám ustálenej rozhodovacej praxe, avšak táto skutočnosť nemá vplyv na jeho vecnú správnosť, lebo právny záver súdu o dôvode, pre ktorý sťažovateľke nemožno predmetnú nehnuteľnosť vydať, je v súlade s vykonanými skutkovými zisteniami.

Krajský súd poukázal na zrušujúce uznesenie najvyššieho súdu, podľa ktorého bolo potrebné najprv skúmať aktívnu legitimitáciu sťažovateľky. V tejto súvislosti uviedol, že sa plne stotožnil s argumentáciou sťažovateľky prezentovanou v odvolaní. Pokiaľ okresný súd žalobu sťažovateľky meritórne posúdil, hoci ju rozsudkom zamietol, museli byť procesné podmienky vrátane aktívnej legitimitácie splnené. V opačnom prípade by musel okresný súd zákonom predpokladaným postupom odstraňovať nesplnenie procesných podmienok, k čomu však zo strany konajúceho súdu nikdy nedošlo. Napokon vo vzťahu k posúdeniu sťažovateľkinej legitimitácie odvolací súd uviedol: *„Z listín predložených v prílohe podania žalobkyne zo 6.4.2016 (č.1.1280-1281,1282,1284-1292) a vyhotovených v rokoch 1947-1949 treba urobiť jednoznačný a nepochybný záver, že UZ ŽNO na Slovensku v Bratislave považoval za právnu nástupkyňu ŽNO pôsobiacich pred 2. svet. vojnou v Košiciach iba žalobkyňu.“*

8. Odvolací súd nesúhlasil ani so záverom okresného súdu, že aj keby bola kúpna zmluva neplatným právnym úkonom, štát by nehnuteľnosti, o ktoré ide, vydržal. V nadväznosti na toto tvrdenie okresného súdu krajský súd považoval za správne tvrdenie sťažovateľky, že štát by nemohol nadobudnúť nehnuteľnosti v dobrej viere, pretože na hypotetickom pochybení právneho úkonu sa podieľal, teda o ňom musel vedieť.

Napokon krajský súd pristúpil k časti námietok o posúdení, či je vôbec možné stavbu vydať, resp. či vykonanými zmenami a prístavbou nedošlo k vzniku novej veci. V tejto súvislosti krajský súd konštatoval, že nehnuteľnosť, ktorú sťažovateľka žiada vydať, je druhom sakrálnej stavby. Pokiaľ strany sporu, ale i okresný súd poukazovali na rozhodnutia najvyššieho súdu a rozhodnutia Najvyššieho súdu Českej republiky, nie je možné ich zohľadňovať, keďže neriešia vydanie sakrálnej stavby. Z tohto dôvodu je nutné vychádzať výlučne zo zrušujúceho uznesenia najvyššieho súdu. Odvolací súd sa s posúdením okresného súdu vyjadreným v bode 108 odôvodnenia rozsudku o charaktere stavby ako novej, podstatne zmenenej stotožnil a na zdôraznenie správnosti v podstatnom uviedol: *„Záver, že pôvodná Synagóga rekonštrukciou (prestavbou) nestratila svoj pôvodný charakter sakrálnej (religióznej) stavby by bolo možné urobiť len vtedy, ak by terajšia stavba (Dom umenia) mohla bez zásadných stavebných uprav slúžiť na pôvodný účel, čo však – ako to vyplýva z bodu 108 odôvodnenia rozsudku - nie je možné.“* V závere krajský súd konštatoval, že sťažovateľka nespochybnila rozhodnutie o zamietnutí žaloby o vydanie pozemkov.

9. Proti napadnutému rozsudku krajského súdu podala sťažovateľka dovolanie a v časti dovolania podľa § 420 písm. f) CSP argumentovala nedostatočným odôvodnením rozsudku krajského súdu, pričom tvrdila, že v priebehu konania neboli odstránené rozpory vo vykonanom dokazovaní, z odôvodnení rozhodnutí okresného súdu a krajského súdu nevyplýva nadväznosť medzi skutkovými zisteniami, racionálnymi úvahami a prijatými právnymi závermi. Tiež tvrdila, že odvolací súd v dovolaní napadnutom rozhodnutí neodôvodnil odklon od už vysloveného právneho názoru zrušujúceho uznesenia najvyššieho súdu.

V rámci namietaného odklonu [dovolanie podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP] sťažovateľka argumentovala judikatúrou najvyššieho súdu R 53/1992, R 29/1999 a sp. zn. 2 Cdo 22/2005. Dôvodiac uvedenými rozhodnutiami, tvrdila, že neboli splnené podmienky, aby súdy nižších inštancií na účely vrátenia veci mohli konštatovať, že došlo k zmene charakteru stavby vzhľadom na to, že prístavba pôvodnej stavby neprevyšovala podstatným spôsobom – dvojnásobne pôvodnú stavbu, ani čo sa týka zastavanej plochy, ani pokiaľ ide o výšku stavby.

10. Najvyšší súd dovolanie sťažovateľky napadnutým uznesením odmietol.

Vo vzťahu k namietanej vade zmätočnosti dovolanie odmietol podľa § 447 písm. c) CSP. Na úvod poukázal na svoje predchádzajúce zrušujúce uznesenie (z 31. mája 2010, pozn.) v tejto veci, z ktorého citoval časť o pokynoch pre súdy nižších inštancií. Týmito pokynmi boli (i) skúmanie aktívnej legitímácie sťažovateľky ako prvý krok, pričom až po jej kladnom vyriešení bolo potrebné pristúpiť (ii) ku skúmaniu, či sú splnené podmienky na vydanie nehnuteľnosti podľa zákona č. 282/1993 Z. z. (okolnosti uzatvorenia kúpnej zmluvy, charakter stavby ako veci spôsobilej na vydanie). Najvyšší súd v odôvodnení napadnutého uznesenia v nadväznosti na námietku sťažovateľky, že súdy nižších inštancií sa odklonili od právneho názoru vyjadreného v zrušujúcom uznesení, uviedol: „*V danej veci odvolací súd, ako aj súd prvej inštancie po zrušení rozsudku a vrátení veci na ďalšie konanie postupovali v súlade s vysloveným právnym názorom dovolacieho súdu. Odvolací súd správne ustálil, že aktívna legitímácie žalobkyne je daná. Následne sa odvolací súd správne zaoberal a vysporiadal len s podstatnými uplatnenými námietkami týkajúcimi sa (ne)preukázania splnenia zákonných podmienok pre vydanie nehnuteľností v zmysle § 7 ods. 1 písm. b/ zákona č. 282/1993 Z. z. účinného od 1. januára 1994. Konštatoval, že súd prvej inštancie vo vzťahu k žalobnému návrhu o vydanie stavby úplne zistil skutkový stav, ako aj vec správne právne posúdil, preto sa v tejto časti stotožnil aj s jeho odôvodnením. Na zdôraznenie správnosti doplnil, že žalobkyňa v spore nepreukázala, že by si synagóga aj po rekonštrukciách zachovala svoj pôvodný (religiózný) charakter. Záver, že pôvodná synagóga rekonštrukciou (prestavbou) nestratila svoj pôvodný charakter sakrálnej stavby by bolo možné urobiť len vtedy, ak by terajšia stavba (Dom umenia) mohla bez zásadných stavebných úprav slúžiť na pôvodný účel, čo však nie je možné. Odôvodnenie dovolacieho súdu uvedené v bodoch 32 až 43 v spojení s odôvodnením uvedeným súdom prvej inštancie najmä v bodoch 83 až 108 (týkajúcich sa posúdenia stavby), na ktoré odvolací súd poukázal, nemožno považovať za nepreskúmateľné pre nedostatok dôvodov.*“ Najvyšší súd preskúmal rozsudok krajského súdu a dospel k záveru, že jeho odôvodnenie spĺňa všetky atribúty riadneho odôvodnenia rozhodnutia. Zároveň zdôraznil, že Civilný sporový poriadok vyslovene umožňuje odvolaciemu súdu použiť tzv. skrátené odôvodnenie a tiež odvolací súd musí poskytnúť odpovede na otázky pre vec podstatné. Pokiaľ sťažovateľka nesúhlasila s procesným postupom dovolacieho súdu v rámci hodnotenia dôkazov, resp. s nevykonaním ďalších dôkazov,

ktoré neboli relevantné pre opodstatnenosť uplatneného nároku, nemožno uvažovať o porušení jej procesných práv. Podľa názoru dovolacieho súdu „*Hodnotiaca úvaha súdov v danom prípade zodpovedá zásadám formálnej logiky, vychádza zo zisteného skutkového stavu veci a z odôvodnenia rozhodnutia vyplýva vzťah medzi skutkovými zisteniami a úvahami pri hodnotení dôkazov a právnym posúdením.*“. Napokon dovolací súd zdôraznil, že nemôže v dovolacom konaní formulovať nové skutkové závery a rovnako nie je oprávnený preskúmať správnosť a úplnosť skutkových zistení už len z toho dôvodu, že nie je oprávnený prehodnocovať vykonané dôkazy, pretože (na rozdiel od súdu prvej inštancie a odvolacieho súdu) v dovolacom konaní súd nemá možnosť vykonávať dokazovanie. Dovolaním sa preto nemožno úspešne domáhať revízie skutkových zistení urobených súdmi nižšej inštancie ani prieskumu nimi vykonaného dokazovania.

K namietanému neodôvodnenému odklonu od ustálenej rozhodovacej praxe a od kasačnej záväznosti najvyšší súd poukázal na časť odôvodnenia odvolacieho súdu, v ktorej výslovne uviedol, že pri posudzovaní charakteru stavby bol viazaný názorom vysloveným v zrušujúcom uznesení najvyššieho súdu, podľa ktorého bolo potrebné vychádzať z účelu zákona č. 282/1993 Z. z., a zároveň, že predmetom vydania môžu byť len tie veci (stavby), ktoré v čase vydania existujú a zachovali si svoj pôvodný charakter. Následne najvyšší súd konštatoval správnosť záverov, že pôvodná synagóga v rámci vykonaných stavebných zmien stratila svoju pôvodnú identitu a stala sa súčasťou novej stavby Domu umenia slúžiaceho na úplne odlišné účely. V tejto súvislosti uviedol: „*V danom prípade posúdenie súdmi nižších inštancií, či stavba existuje alebo zanikla ako vec v právnom zmysle nemožno vyhodnotiť ako odklon od ustálenej rozhodovacej praxe, ani ako porušenie kasačnej záväznosti, preto dovolateľka neopodstatnene namietala vadu zmätočnosti v zmysle § 420 písm. f/ CSP.*“

11. Pokiaľ išlo o odmietnutie dovolania podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP, najvyšší súd konštatoval, že „*dovolateľka poukázala na R 29/1999, R 53/1992 a rozhodnutie najvyššieho súdu sp. zn. 2 Cdo 22/2005. Uplatnený dovolací dôvod v zmysle § 421 ods. 1 písm. a/ CSP zákona zodpovedajúcim spôsobom nevymedzila (§ 432 ods. 2 CSP), lebo v dovolaní zároveň podotkla, že zásadnú otázku vymedzila v odvolaní a odvolací súd na ňu neodpovedal.*“. V nadväznosti na uvedené dovolací súd poukázal na to, že podľa § 433 CSP dovolací dôvod nemožno vymedziť tak, že dovolateľ poukáže na svoje podanie pred súdom prvej inštancie alebo pred odvolacím súdom.

Napriek tomu najvyšší súd vo vzťahu k sťažovateľkou uvedenému rozsudku sp. zn. 2 Cdo 22/2005 poukázal na to, že z neho vyplýva, že spracovaním nie je možné nadobudnúť vlastníctvo iba časti cudzej veci a že nadobudnutie vlastníctva k „spracovanej“ stavbe je možné, len pokiaľ pôvodná stavba zanikla, pričom za zánik stavby v zmysle práva treba považovať takú deštrukciu pôvodnej stavby, po ktorej prestalo byť poznateľné dispozičné riešenie prvého nadzemného podlažia.

Z judikátu R 29/1999 najvyšší súd citoval právnu vetu: „*za demoláciu stavby v zmysle § 14 zákona č. 403/1990 Zb., kedy vec prestáva existovať v zmysle práva, treba považovať takú deštrukciu pôvodnej stavby, po ktorej prestalo byť poznateľné dispozičné riešenie prvého nadzemného podlažia Ak na mieste takto zdemolovanej stavby bola postavená nová stavba, i keď druhovo zhodná, v takomto prípade nejde o zhodnotenie stavby v zmysle § 10 ods. 1 a ods. 3 zákona č. 403/1990 Zb, ale o zriadenie novej stavby na pozemku na mieste pôvodnej zaniknutej stavby*“

Z judikátu R 53/1992 Najvyššieho súdu Českej republiky vyplýva, že v prípadoch prestavby a prístavby nehnuteľností treba posudzovať, či sa stali súčasťou pôvodnej nehnuteľnosti, či nedošlo k podstatnému zhodnoteniu nehnuteľnosti alebo k zmene druhu stavby, prípadne či vznikla nová nehnuteľná vec.

Napokon najvyšší súd k tejto časti dovolania uviedol: „K rozhodnutiam najvyššieho súdu sp. zn. 2 Cdo 22/2005, R 29/1999, R 53/1992, na ktoré dovolateľka poukázala v súvislosti uplatneným dovolacím dôvodom v zmysle § 421 ods. 1 písm. a/ CSP, preto dovolací súd uvádza, že sa týkali odlišných skutkových okolností ako boli v danej veci, preto posúdenie otázky, či stavba synagógy jej prestavbou existuje alebo zanikla ako vec v právnom zmysle (súdmi nižších inštancií) nemožno považovať za ich odklon od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu.“ Na základe uvedeného najvyšší súd v tejto časti dovolanie podľa § 447 písm. f) CSP odmietol.

II. Argumentácia sťažovateľky

12. K odmietnutiu dovolania podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP sťažovateľka uviedla, že v podanom dovolaní vymedzila ako právnu otázku to, že krajský súd na posúdenie otázky vzniku novej veci (resp. zmeny charakteru stavby) aplikoval vlastné kritériá a neaplikoval právne významné kritériá vyplývajúce z ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu. Hoci táto otázka nebola priamo a výslovne uvedená spôsobom označenia právnej otázky jednou vetou, v zmysle rozhodovacej praxe ústavného súdu je zrejmé, že vymedzenie právnej otázky nemožno izolovať len na jednu prípadnú vetu alebo na formálne vymedzenie. Sťažovateľka vo vzťahu k tejto časti napadnutého uznesenia najvyšší súd kritizuje aj v tom, že podľa nej ide o vnútorný rozpor odôvodnenia, pokiaľ na jednej strane najvyšší súd konštatoval nesplnenie náležitosti riadne vymedziť dovolací dôvod a na druhej strane konštatoval, že judikatúra, na ktorú sťažovateľka poukazovala, vychádzala z odlišných skutkových okolností. Za absurdnú a absolútne alibisticky vytrhnutú z kontextu považovala sťažovateľka tú časť odôvodnenia napadnutého uznesenia, v ktorej najvyšší súd tvrdil, že právnu otázku vymedzila iba odkazom na podané odvolanie. V naznačenej súvislosti sťažovateľka aj citovala príslušnú pasáž dovolania. V tejto časti argumentácie napokon sťažovateľka uviedla: «Najvyšší súd, namiesto splnenia si povinností pokúsiť sa vyabstrahovať právnu otázku, vo vzťahu ku ktorej sťažovateľka v dovolaní namietala odklon, sa uchýlil k „slovičkareniu“ a vytrhávaniu z uceleného kontextu výlučne sledujúc konečný účel v podobe odopretia práva na meritórny prieskum podaného dovolania, čím v konečnom dôsledku sťažovateľke flagrantným spôsobom odoprel právo na prístup k spravodlivosti.»

13. Sťažovateľka v otázke eventuálnej zmeny pôvodnej veci na novú poukázala na to, že už v zrušujúcom uznesení najvyšší súd poukázal na rozhodnutie R 53/1992. V zmysle tohto rozhodnutia k zmene charakteru stavby by mohlo dôjsť len vtedy, ak by prístavba mala dvojnásobnú plochu oproti pôvodnej stavbe. V prejednáwanej veci však nešlo o prístavbu veľkosťou zastavanej plochy podstatne (dvojnásobne) presahujúcu rozmery pôvodnej stavby – synagógy a rovnako prístavba ani výškou nepresahovala pôvodnú stavbu. Jednoznačne teda neboli splnené podmienky, aby mohli príslušné súdy na účely vrátenia veci konštatovať, že došlo k zmene charakteru stavby. V danom prípade ide o zjavný skutkový a právny exces (nejde len

o prehodnocovanie skutkových a právnych záverov, ale o stav, ktorý nemá podklad vo vykonanom dokazovaní a relevantnej právnej úprave). Sťažovateľka v ústavnej sťažnosti tiež argumentuje, že v rozhodnutí R 53/1992 neboli okrem veľkosti zastavanej plochy žiadne iné kritéria, na základe ktorých by bolo možné posudzovať zmenu charakteru stavby. Pokiaľ okresný súd a krajský súd ako relevantné kritériá posudzovali aj funkčné a účelové využitie, nerešpektovali ustálenú judikatúru.

Ak sťažovateľka poukazovala na rozhodnutia R 29/1999 a sp. zn. 2 Cdo 22/2005, potom tak urobila v zmysle zrušujúceho uznesenia najvyššieho súdu. Z uvedených rozhodnutí totiž vyplýva, že predpokladom novej stavby je aj to, že nesmie ísť iba o úpravu veci, ale predmetom spracovania musí byť vec ako celok. S uvedeným súvisí skutočnosť, že sťažovateľka dobovými listinami preukazovala, že stavebnými prácami bola uskutočnená prístavba, ktorú ako legálny pojem charakterizuje to, že pôdorysne rozširuje pôvodnú stavbu a je s ňou prevádzkovo spojená, no nemení jej identitu.

14. K porušeniu princípu právnej istoty a kasačnej záväznosti uznesením najvyššieho súdu sťažovateľka uviedla: „... Najvyšší súd nedal na rozsiahle dovolacie námietky sťažovateľky [ktorými odôvodňovala dovolací dôvod jednak podľa § 421 ods. 1 písm. a) C. s. p. a okrajovo aj dovolací dôvod podľa § 420 písm. f) Csp] v podstate žiadne rozumné a právne (resp. ústavne) akceptovateľné vysvetlenie nemožnosti primeranej aplikácie sťažovateľkou uplatňovaných rozhodnutí spadajúcich pod ustálenú rozhodovaciu prax dovolacieho súdu (R 29/1999, R 53/1992).“

Sťažovateľka zdôraznila, že „Najvyšší súd absolútne ignoruje úlohy, ktoré boli zrušujúcim uznesením Najvyššieho súdu uložené súdom nižších inštancií a to konkrétne postupovať podľa rozsudku NS ČR R 53/1992... Krajský súd a Najvyšší súd totiž dospeli k tomu, že došlo k zmene charakteru stavby, avšak z dôvodu iných kritérií (vágnych, nejasných a absolútne irelevantných, čo bude bližšie rozobraté v ďalšom texte), nepochádzajúcich z ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu, teda ich závery sú presne opačné, ako v prípade, ak by postupovali podľa kasačného právneho názoru vyjadreného v zrušujúcom uznesení Najvyššieho súdu, teda konkrétne tak, že bolo možné dospieť k jedinému logickému a zmysluplnému záveru o tom, že nedošlo k zmene charakteru stavby z dôvodu nenaplnenia kritérií uvedených v rozsudku NS ČR R 53/1992.“

15. Pokiaľ ide o námietku nedostatočného odôvodnenia napadnutého uznesenia najvyššieho súdu, sťažovateľka tvrdí: „... odôvodnenie nedáva v podstate žiadnu relevantnú odpoveď na jej obsiahlu argumentáciu odôvodňujúcu uplatnený dovolací dôvod. Pokiaľ totiž sťažovateľka uviedla rozsiahlu argumentáciu voči množstvu konkrétnych častí odôvodnenia rozsudku Krajského súdu, ktoré vo svojom súhrne mali za následok celkovú nepreskúmateľnosť a arbitrárnosť tohto rozhodnutia, strohé konštatovanie v rozhodnutí Najvyššieho súdu o tom, že Krajský súd sa vysporiadal so všetkými podstatnými okolnosťami dôležitými pre rozhodnutie vo veci a rozsudok Krajského súdu spĺňa náležitosti odôvodnenia vyplývajúce z C. s. p., a následné uvedenie všeobecných právnych východísk porušenia práva na spravodlivý proces v súvislosti s nedostatkami odôvodnenia súdneho rozhodnutia, možno považovať za prejav svojvôle v odôvodnení súdneho rozhodnutia...“

III.

Vyjadrenie odporcu, zúčastnených osôb a replika sťažovateľky

III.1. Vyjadrenie zúčastnenej osoby:

16. Zúčastnená osoba v konaní pred ústavným súdom doručila svoje vyjadrenie k ústavnej sťažnosti 7. júna 2023. Mesto vo vyjadrení uviedlo, že napadnuté uznesenie najvyššieho súdu považuje za vecne správne, jeho odôvodnenie za presvedčivé a v podrobnostiach naň vo vyjadrení odkázalo. Zúčastnená osoba zdôraznila, že sťažovateľka nespĺnila podmienky na vyslovenie prípustnosti dovolania, čo je nevyhnutným predpokladom na jeho meritórne posúdenie. Podľa názoru zúčastnenej osoby všeobecné súdy správne vyhodnotili okolnosti, ktoré vyplynuli z vykonaného dokazovania, a jasným spôsobom deklarovali, prečo nie je možné požadované nehnuteľnosti sťažovateľke vydať.

III.2. Vyjadrenie odporcu:

17. Najvyšší súd vyjadrenie k ústavnej sťažnosti doručil ústavnému súdu 13. júna 2023. Sudkyňa spravodajkyňa vo vyjadrení uviedla, že vec prejednávajúci senát posudzoval dovolanie „*ako celok, v snahe autenticky porozumieť obsahu dovolania s prihliadnutím aj na predmet sporu, dĺžku jeho trvania (konanie začaté v roku 1996) a s prihliadnutím najmä na už vyslovený právny názor najvyššieho súdu v danej veci v uznesení z 31. mája 2010 sp. zn. 4 Cdo 88/2009 uvedený v bode 23 uznesenia z 24. augusta 2022, sp. zn. 6 Cdo 46/2020, ktorým boli súdy nižších inštancií viazané.*“. K namietanému právnemu posúdeniu a jeho nedostatočnému odôvodneniu najvyšší súd citoval z bodu 34 odôvodnenia napadnutého uznesenia, z ktorého vyplýva, že na podklade výsledkov vykonaného dokazovania a po zhodnotení všetkých kritérií nešlo iba o zmenu pôvodnej stavby, ale o zásadnú prestavbu, ktorej výsledkom bol vznik novej veci.

18. Vo vzťahu k posúdeniu procesnej prípustnosti dovolania uplatneného podľa § 421 CSP dovolací súd dodal, že sama polemika s rozhodnutím odvolacieho súdu alebo jednoduché spochybnovanie správnosti rozhodnutia odvolacieho súdu či kritika jeho prístupu zvoleného pri posudzovaní skutkového stavu či pri právnom posudzovaní veci však významovo nezodpovedajú kritériám uvedeným v § 421 ods. 1 CSP, resp. § 432 ods. 2 CSP.

19. V závere vyjadrenia sudkyňa spravodajkyňa uviedla, že s argumentáciou sťažovateľky o porušení označených práv nesúhlasí.

III.3. Replika sťažovateľky:

20. Sťažovateľka ústavnému súdu prostredníctvom svojho právneho zástupcu doručila repliku k vyjadreniu najvyššieho súdu a zúčastnenej osoby 17. júla 2023. Podľa názoru sťažovateľky najvyšší súd nevenoval jej argumentácii pozornosť a jeho vyjadrenie nemožno považovať za adekvátnu reakciu.

K záveru najvyššieho súdu, že dovoláciu otázku vymedzila neprípustným spôsobom – odkazom na podané odvolanie, sťažovateľka uviedla, že tento je nenáležitý a ani v hrubých rysoch nezodpovedajúci obsahu dovolania.

21. Sťažovateľka zároveň v replike prezentovala nesúhlas s tvrdením najvyššieho súdu, že v dovolaní iba polemizovala s rozhodnutím odvolacieho súdu. Uviedla, že z dovolania je absolútne zrejmé, že *„namietala absolútne kruciálnu otázku, teda to, že Krajský súd v rozpore s ustálenou rozhodovacou činnosťou dovolacieho súdu a v rozpore so záväzným právnym názorom vyjadreným v zrušujúcom uznesení Najvyššieho súdu určil diametrálne odlišné rozhodujúce kritériá pre posúdenie otázky vzniku novej stavby, a rovnako namietala aj to, že Krajský súd žiadnym rozumným spôsobom nevysvetlil, resp. neodôvodnil zásadný odklon od ustálenej rozhodovacej praxe (nakoľko prosté tvrdenie o tom, že vzhľadom k tomu, že išlo o sakrálnu stavbu, akékoľvek rozhodnutia, ktoré sú súčasťou ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu, nie sú na prejednávany prípad aplikovateľné, spôsobuje arbitrárnosť rozhodnutia Krajského súdu, ktoré ani z ústavnoprávneho hľadiska nie je udržateľné).“*.

22. Sťažovateľka sa v ďalšej časti repliky zamerala na vyjadrenie zúčastnenej osoby. Poukázala na mylné chápanie skutkových a právnych otázok zúčastnenou osobu uvedených v jej vyjadrení. V tejto súvislosti uviedla, že nenamietala zistený skutkový stav, v rámci ktorého bolo ustálené, že stavba pôvodnej synagógy je výškou aj zastavanou plochou rozsiahlejšia ako novovybudovaná časť Domu umenia, a rovnako tak bolo ustálené, že nedošlo k takej deštrukcii, že by nebolo rozpoznateľné prvé nadzemné podlažie. Podstatou dovolania je, že v danom prípade nastalo *„... opomenutie aplikácie ustálenou rozhodovacou praxou stanovených kritérií pre určenie vzniku novej stavby, a namiesto toho aplikovanie vlastných, nových a v podstate svojvoľných kritérií. Aplikácia kritérií stanovených ustálenou rozhodovacou praxou na zistený skutkový stav pritom pri žiadnej zmysluplnej interpretácii nie je otázkou skutkovou, ale ide výlučne o právnu otázku.“*.

23. Okrem uvedeného sťažovateľka znova argumentovala, že právny názor najvyššieho súdu vyjadrený v jeho zrušujúcom rozhodnutí bol pre krajský súd a následne i dovolací súd záväzný, teda pokiaľ predchádzajúce zrušujúce rozhodnutie obsahovalo výslovné uvedenie konkrétneho rozhodnutia spadajúceho pod ustálenú rozhodovaciu prax, krajský súd a ani najvyšší súd neboli oprávnené s týmto záverom polemizovať a prekrúcať ho, ale boli povinné bezpodmienečne splniť úlohy stanovené v rámci kasačného právneho názoru, a to vrátane nevyhnutnej aplikácie tam výslovné uvedeného rozhodnutia.

24. V závere sťažovateľka zhrnula, že najvyšší súd neposkytol odpovede na námietky vyčítané v rozsudku krajského súdu, a to *„... - námietky týkajúce sa toho, že Krajský súd sa nevysporiadal s tvrdeniami sťažovateľky o tom, že účel využitia stavby je vo svojej podstate definovaný len rozhodnutím užívateľa stavby*

- námietku týkajúcu sa záveru Krajského súdu o tom, že stavba bez podstatných stavebných úprav nemôže slúžiť na sakrálné účely, ktorý záver je v extrémnom rozpore s vykonaným dokazovaním;

- námietky týkajúce sa nepreskúmateľnosti a nezrozumiteľnosti rozsudku Krajského súdu z dôvodu, že z jeho obsahu nemožno vyvodit', ako vyhodnotil jednotlivé dôkazy jednotlivo a vo vzájomnej súvislosti, resp. čo vôbec bolo z niektorých dôkazov zistené a na základe akých dôkazov a podľa akých úvah ustálil skutkový stav.“.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

25. Ťažisko námietok sťažovateľky v súvislosti s namietaným porušením jej základného práva na súdnu ochranu, práva na spravodlivé súdne konanie a práva vlastníť majetok je založené na tvrdení, že najvyšší súd nesprávne vyhodnotil jej dovolanie z hľadiska prípustnosti v zmysle Civilného sporového poriadku.

26. Súčasťou základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru je aj právo na prístup k súdu. Slovenská republika, ako aj všetky jej orgány verejnej moci majú pozitívny záväzok aktívnym spôsobom zabezpečiť, aby práva a slobody garantované jej právnym poriadkom neboli oprávneným subjektom pod jej jurisdikciou len formálne garantované, ale aby tieto práva a slobody boli „prakticky a efektívne“ dosiahnuteľné. Z konštantnej judikatúry ústavného súdu vyplýva, že do obsahu základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy patrí aj ochrana, ktorá sa účastníkovi poskytuje v konaní o opravných prostriedkoch. Ak účastník konania splní predpoklady vyžadované zákonom na poskytnutie ochrany v opravnom konaní, všeobecný súd mu túto ochranu musí poskytnúť (m. m. II. ÚS 78/05, II. ÚS 249/05).

Právo na prístup k súdu je nevyhnutnou, imanentnou súčasťou práva na spravodlivý proces a tvorí jeho esenciálny prvok (III. ÚS 875/2016 a rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Golder proti Spojenému kráľovstvu z 21. 2. 1975, sťažnosť č. 4451/70, body 35 a 36).

27. Právo na prístup k súdu však nemá absolútny charakter a môže podliehať obmedzeniam zo strany štátu. Takýmto obmedzením sú aj § 420 a § 421 CSP, ktoré vymedzujú prípady, keď je proti rozhodnutiu odvolacieho súdu prípustné dovolanie ako mimoriadny opravný prostriedok.

28. Vo veciach patriacich do právomoci všeobecných súdov ústavný súd nie je alternatívnou ani mimoriadnou opravnou inštanciou, a preto nie je zásadne oprávnený preskúmavať a posudzovať právne názory všeobecného súdu, ktoré ho pri výklade a uplatňovaní zákonov viedli k rozhodnutiu vo veci samej, ani preskúmavať, či v konaní pred všeobecným súdom bol náležite zistený skutkový stav a aké skutkové a právne závery zo skutkového stavu všeobecný súd vyvodil. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou, prípadne medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách. Do sféry pôsobnosti všeobecných súdov môže ústavný súd zasiahnuť len vtedy, ak by ich konanie alebo rozhodovanie bolo zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska neospravedliteľné a neudržateľné, a zároveň by malo za následok porušenie niektorého základného práva alebo slobody (m. m. I. ÚS 13/00, I. ÚS 139/02, III. ÚS 180/02 atď.).

29. Ústavný súd po posúdení veci dospel k záveru, že v napadnutom uznesení došlo k (i) neprímeranému posúdeniu prípustnosti dovolania najvyšším súdom, ako aj (ii) k nedostatočnému odôvodneniu napadnutého uznesenia, pokiaľ ide o niektoré podstatné argumenty sťažovateľky ako dovolateľky.

30. Poslednou spornou otázkou v danej veci ostalo, či zmeny vykonané na nehnuteľnosti majú alebo nemajú za následok vznik novej veci. Práve od tohto posúdenia sa totiž odvíja kompenzácia sťažovateľky v rámci uplatnených reštitučných nárokov.

31. Sťažovateľka v dovolaní v nadväznosti na § 420 písm. f) CSP argumentovala nedostatočnou odôvodnenosťou rozsudku krajského súdu. Sťažovateľka poukázala v dovolaní na to, že krajský súd konštatoval, že nehnuteľnosť, o ktorú sťažovateľke ide, je druhom sakrálnej stavby a z toho dôvodu nemožno na vec aplikovať rozhodovaciu prax vyjadrenú v predchádzajúcich rozhodnutiach najvyššieho súdu a okresného súdu. Z dovolania potom jasne vyplýva, že sťažovateľka vadu zmätočnosti odôvodnila tým, že „*Krajský súd v takýchto prípadoch musí presvedčivým spôsobom vysvetliť, prečo kritérium sakrálneho charakteru stavby je natoľko zásadné, že nemožno v danom prípade aplikovať ustálenú rozhodovaciu prax Najvyššieho súdu týkajúcu vydávania nehnuteľností, ku ktorým bol uplatnený reštitučný nárok.*“. V tejto súvislosti ďalej zdôraznila, že právna úprava nepozná osobitný druh stavby označenej ako sakrálna či religiózna. S prihliadnutím na rozhodnutie sp. zn. 4 Cdo 88/2009 (zrušujúce rozhodnutie najvyššieho súdu, pozn.) podľa názoru sťažovateľky prezentovaného v dovolaní jej odvolací súd neodôvodnil vyčerpávajúcim spôsobom, prečo na daný prípad, čo sa týka určenia možného vzniku novej stavby, nemôžu byť aplikované kritériá vyplývajúce z ustálenej judikatúry najvyššieho súdu. Aj prostý záver krajského súdu, že sporná nehnuteľnosť nemôže byť využívaná na sakrálne účely, považovala sťažovateľka za neodôvodnený a nepreskúmateľný. Podľa jej názoru totiž účel, na ktorý bude stavba využívaná, je otázkou konkrétnej vôle. Vnútornú rozpornosť rozsudku krajského súdu sťažovateľka vyčítala, že na jednej strane poukázala na to, že krajský súd označil stavbu ako sakrálnu, no na strane druhej tvrdil, že sakrálny charakter stratila. Napokon tvrdila, že rozsudok krajského súdu v spojení s rozsudkom okresného súdu je nepreskúmateľný, keďže neuvádza, akými úvahami sa pri rozhodovaní riadil a z ktorých dôkazných prostriedkov vychádzal. Rovnako tak rozsudok krajského súdu neobsahoval odpovede na otázky týkajúce sa vykonaných prác súvisiacich s prístavbou v nadväznosti na závery znaleckého posudku, podľa ktorého „*Synagóga si aj po rekonštrukciách zachovala svoj pôvodný (religiózny) charakter.*“.

32. K namietanej vade zmätočnosti dovolací súd uviedol, že krajský súd postupoval v súlade s právnym názorom vyjadreným v zrušujúcom rozhodnutí. Následne uviedol, že krajský súd sa zaoberal posúdením splnenia podmienky aktívnej legitímácie sťažovateľky a nesplnením podmienok na vydanie nehnuteľnosti podľa § 7 ods. 1 písm. b) zákona č. 282/1993 Z. z. V nadväzujúcej časti potom dovolací súd poukázal na tie časti dovolaní napadnutého rozhodnutia, ktoré sa zaoberali prestavbou a charakterom stavby, až napokon uzavrel, že argumentácia odvolacieho súdu je koherentná, prijaté závery sú konzistentné, logické a presvedčivé.

33. Ústavný súd preskúmal napadnuté uznesenie najvyššieho súdu a konštatuje, že najvyšší súd nedal žiadnu odpoveď na sťažovateľkou nastolenú otázku jasne vyplývajúcu z podaného dovolania, prečo práve sakrálny charakter stavby je tým znakom, pre ktorý nie je možné vo veci aplikovať kritériá vyplývajúce z judikatúry najvyššieho súdu. Pritom túto otázku považovala sťažovateľka vo svojej veci za kľúčovú. V tejto súvislosti ústavný súd poukazuje aj na to, že najvyšší súd nevenoval konkrétnym dovolacím námietkam vo vzťahu k namietanej vade zmätočnosti (bod 28) žiadnu pozornosť a v odôvodnení napadnutého uznesenia na nich nereagoval, prípadne tak urobil vyslovene formálnym spôsobom. Pokiaľ z vykonaného dokazovania (znaleckého posudku) vyplýval pomer medzi pôvodnou a súčasnou stavbou v dôsledku vykonaných stavebných prác v spojení s rozpoznateľným charakterom nehnuteľnosti, potom paušálne hodnotenia najvyššieho súdu v opísaných súvislostiach nemožno bez ďalšieho odôvodnenia považovať za dostatočné z hľadiska posúdenia ochrany základného práva na súdnu ochranu a spravodlivé súdne konanie.

34. Podľa judikatúry ústavného súdu riadne odôvodnenie súdneho rozhodnutia ako súčasť základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy vyžaduje, aby sa súd jasným, právne korektným a zrozumiteľným spôsobom vyrovnal so všetkými skutkovými a právnymi skutočnosťami, ktoré sú pre jeho rozhodnutie vo veci podstatné a právne významné (IV. ÚS 14/07). V prípade, keď právne závery súdu z vykonaných skutkových zistení v žiadnej možnej interpretácii odôvodnenia súdneho rozhodnutia nevyplývajú, treba takéto rozhodnutie považovať za rozporné s čl. 46 ods. 1 ústavy (I. ÚS 243/07).

35. Pokiaľ sťažovateľka namietala absolútny nedostatok odôvodnenia odvolacieho súdu vo vzťahu ku konkrétnym právnym/skutkovým otázkam, potom úlohou dovolacieho súdu bolo preskúmať, či:

- námietky sťažovateľky sú podstatné, a to s prihliadnutím na stabilizovanú judikatúru, podľa ktorej všeobecný súd nemusí dať odpoveď na všetky otázky nastolené účastníkom konania (stranou sporu), ale len na tie, ktoré majú pre vec podstatný význam, prípadne dostatočne objasňujú skutkový a právny základ rozhodnutia bez toho, aby zachádzali do všetkých detailov sporu uvádzaných účastníkmi konania (IV. ÚS 115/03, III. ÚS 60/04); a

- ak ide o také námietky, ktoré majú podstatný význam, či sa s týmito námietkami odvolací súd v odôvodnení svojho rozhodnutia vysporiadal, a to ústavne súladným spôsobom.

36. Sťažovateľka podala proti rozsudku krajského súdu dovolanie aj podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP. Najvyšší súd v tejto časti dovolanie odmietol ako neprípustné. Najvyšší súd konštatoval, že sťažovateľka neprípustným spôsobom odkázala na podania v skorších štádiách konania, čo je podľa § 433 CSP neprípustné. Na druhej strane však napriek tomuto záveru v stručnosti uviedol, že judikatúru, ktorou sťažovateľka tvrdený odklon odôvodňovala, nie je možné aplikovať z dôvodu rôznych skutkových okolností.

37. V zmysle § 421 ods. 1 CSP dovolanie je prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky,

a) pri ktorej riešení sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu,

- b) ktorá v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu ešte nebola vyriešená alebo
- c) je dovolacím súdom rozhodovaná rozdielne.

38. Ustanovenie § 421 ods. 1 písm. a) CSP podmieňuje prípustnosť dovolania kumuláciou dvoch predpokladov, a to že rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia konkrétnej právnej otázky a zároveň že pri jej riešení nastal odklon od praxe dovolacieho súdu.

Z toho ústavný súd vyvodzuje, že minimálnou požiadavkou vecného posúdenia prípustnosti dovolania musí byť poskytnutie zrozumiteľnej odpovede na otázku, či boli oba predpoklady prípustnosti splnené, resp. ktorý z nich splnený nebol a z akých dôvodov.

39. Najvyšší súd odôvodnil odmietnutie dovolania záverom, že sťažovateľka nevymedzila dovolací dôvod zákonom predpokladaným spôsobom.

40. Ústavný súd preskúmal podané dovolanie sťažovateľky podľa § 421 CSP v nadväznosti na odôvodnenie napadnutého uznesenia najvyššieho súdu z hľadiska jeho prípustnosti a konštatuje, že záver dovolacieho súdu o nevymedzení dovolacieho dôvodu nepovažuje za ústavne konformný.

Bez veľkej námahy možno z podaného dovolania vyabstrahovať právnu otázku, (i) či realizovaná prestavba a prístavba pôvodnej stavby má za následok vytvorenie novej veci (rezultujúc v závere o nutnosti považovať túto stavbu za nespôsobilú vydania z dôvodu zániku pôvodnej veci), a to pri posúdení cez prizmu kritérií zániku veci vyplývajúcich z ustálenej judikatúry, a tiež otázku (ii) právnej relevancie sakrálneho charakteru stavby, prípadne právnej relevancie zmeny charakteru a jeho rozsahu v nadväznosti na spôsobilosť stavby byť predmetom reštitučného vydania.

41. Záver najvyššieho súdu o sťažovateľkinom nevymedzení dovolacieho dôvodu zákonom požadovaným spôsobom absolútne nekorešponduje s obsahom dovolania a je ústavne neudržateľný. Povinnosť dovolateľa vymedziť a konkretizovať prípustnosť dovolania podľa § 421 CSP treba vnímať ako jeho povinnosť predostrieť vlastnú argumentáciu v prospech prípustnosti dovolania, a tak napomôcť preskúmaniu rozhodnutia dovolacím súdom. Dovolací súd však nie je vymedzením prípustnosti viazaný a skúma ju aj sám (m. m. I. ÚS 336/2019, I. ÚS 51/2020).

Obsah práva na spravodlivý proces vyžaduje okrem iného aj naplnenie požiadaviek na určitú kvalitu odôvodnenia súdneho rozhodnutia, *notabene* ak ide o rozhodnutie o dovolaní. Všeobecne je potrebné zdôrazniť, že je povinnosťou všeobecného súdu poskytnúť sporovým stranám v každom procesnom štádiu náležité odpovede na ich podstatné námietky v miere zodpovedajúcej okolnostiam prejednávanej veci. Ústavný súd zároveň jedným dychom zdôrazňuje, že sám nemá ambíciu hodnotiť, či sťažovateľkou podané dovolanie je prípustné podľa § 421 CSP, čo by bolo neprípustným zásahom do rozhodovacej autonómie dovolacieho súdu v otázke posudzovania prípustnosti dovolania (II. ÚS 324/2010, II. ÚS 410/2016), tvrdí však, že aj záver o neprípustnosti dovolania musí byť riadne, nie iba formálne odôvodnený. Ani argument predostretý vo vyjadrení dovolacieho súdu, že vo veci sťažovateľky dovolací súd prihliadal aj na dĺžku konania, nemôže ústavný súd akceptovať. Uplynutie takmer 27 rokov od začiatku konania nezabavuje od povinnosti

zodpovedným spôsobom poskytnúť odpoveď aj na tú poslednú otázku, osobitne to platí v prípade, keď na konkrétnej okolnosti (sagrálny charakter) založí súd konečné rozhodnutie.

42. Vychádzajúc z uvedených názorov, ústavný súd uzatvára, že odôvodnenie napadnutého uznesenia najvyššieho súdu o odmietnutí dovolania sťažovateľky podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP je paušalizované a nedalo náležité odpovede na jej podstatné námietky, takže ním bolo porušené základné právo sťažovateľky na súdnu ochranu zaručené v čl. 46 ods. 1 ústavy a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

43. Podľa sťažovateľky má porušenie práva na spravodlivý proces a súdnu ochranu pre ňu aj priamy negatívny dopad na vlastníctvo, čo vedie k porušeniu jej práva na ochranu majetku, resp. práva vlastniť majetok.

44. Hoci ústavný súd konštatoval, že najvyšší súd ústavne neakceptovateľným uznesením porušil základné právo sťažovateľky na súdnu ochranu a spravodlivý proces, vo vzťahu k základnému právu na vlastníctvo dospel k záveru, že toto pochybenie všeobecného súdu *per se* nepredstavuje zásah do základného práva sťažovateľky vlastniť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy, a to najmä s prihliadnutím na skutočnosť, že ústavný súd mal výhrady proti odôvodneniu napadnutého uznesenia a neposudzoval prípadný relevantný dopad argumentov, na ktoré najvyšší súd dostatočne nereagoval, na rozhodnutie vo veci samej. Pretože vo veci sťažovateľky ústavný súd za danej situácie nezistil reálny zásah do tohto jej základného práva, ústavnej sťažnosti v tejto časti nevyhovel [§ 133 ods. 1 *a contrario* zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“); bod 4 výroku nálezu].

V.

Vrátenie veci na ďalšie konanie

45. Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy v spojení s § 133 ods. 2 a 3 písm. b) zákona o ústavnom súde ústavný súd zruší rozhodnutie alebo opatrenie, ktorým boli porušené základné práva a slobody sťažovateľa. Ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže vrátiť vec na ďalšie konanie.

46. Ústavný súd v súvislosti s návrhom sťažovateľky na zrušenie napadnutého uznesenia a vrátenie veci najvyššiemu súdu dospel k záveru, že pre dosiahnutie nápravy vo veci je nevyhnutné, aby tomuto návrhu vyhovel (výrok 2). Najvyšší súd je v ďalšom konaní vo veci podľa § 134 ods. 1 zákona o ústavnom súde viazaný právnymi názormi ústavného súdu vyjadrenými v tomto náleze.

47. Vzhľadom na to, že ústavný súd vyslovil porušenie základného práva sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru napadnutým uznesením najvyššieho súdu, bolo pre dovŕšenie ochrany porušených práv potrebné využiť aj právomoc podľa čl. 127 ods. 2 ústavy, resp. podľa § 133 ods. 2 a 3 písm. b) zákona o ústavnom súde, a preto ústavný súd zrušil napadnuté uznesenie a vrátil vec najvyššiemu súdu na ďalšie konanie (bod 2 výroku nálezu). Najvyšší súd je v ďalšom konaní vo veci

podľa § 134 ods. 1 zákona o ústavnom súde viazaný právnymi názormi ústavného súdu vyjadrenými v tomto náleze.

VI. Trov konania

48. Ústavný súd priznal sťažovateľke (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) nárok na náhradu trov konania v celkovej sume 758,53 eur.

49. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľky ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov. Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2022 je v sume 193,83 eur a hodnota režijného paušálu predstavuje sumu 11,63 eur. Sťažovateľke vznikol nárok na náhradu trov konania za dva úkony právnej služby uskutočnené v roku 2022 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie ústavnej sťažnosti ústavnému súdu) a jeden úkon právnej služby uskutočnený v roku 2023 (replika). Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2023 je v sume 208,67 eur a hodnota režijného paušálu predstavuje sumu 12,52 eur. Trovy právneho zastúpenia sťažovateľky v konaní pred ústavným súdom predstavujú teda sumu 632,11 eur, ktorá sa vzhľadom na skutočnosť, že advokát je aj platcom dane z pridanej hodnoty, zvyšuje o 20 % na výslednú sumu 758,53 eur.

50. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je najvyšší súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľky (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 CSP) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu (bod 3 výroku nálezu).

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 20. septembra 2023

Ľuboš Szigeti
predseda senátu